

Андріанна Бадида

докторка юридичних наук,
професорка кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородського національного університету
(Ужгород, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5980-5132>
Andrianna.badyda@gmail.com

УДК: 342.56:342.4(44+447)

ЗАПОЗИЧЕННЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОДЕЛІ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена дослідженню можливостей запозичення окремих елементів французької моделі конституційного контролю для вдосконалення конституційного судочинства України. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення ефективності функціонування інституту конституційної скарги, оптимізації процедур конституційного судочинства та пошуку оптимальних моделей розвитку національної системи конституційного контролю в умовах європейської інтеграції. Проаналізовано сучасні наукові підходи до проблематики конституційної рецепції, а також доктринальні положення щодо допустимості й меж запозичення іноземного конституційного досвіду.

Особливу увагу приділено розвитку французької моделі конституційного контролю після конституційної реформи 2008 р. та запровадження механізму пріоритетного питання конституційності (QPC). Досліджено особливості процедури попереднього відбору конституційних звернень, строків розгляду справ, а також використання застережень щодо тлумачення як одного з інструментів забезпечення балансу між конституційністю нормативних актів і стабільністю правового регулювання.

Обґрунтовано, що вдосконалення конституційного судочинства України має здійснюватися не шляхом механічного перенесення французької моделі, а через адаптацію окремих її елементів до особливостей національної конституційної системи. Запропоновано практичні напрями вдосконалення діяльності Конституційного Суду України, що стосуються оптимізації механізму попереднього відбору конституційних скарг, визначення процесуальних строків їх розгляду та розширення правового інструментарію Суду шляхом використання застережень щодо тлумачення. Зроблено висновок, що критично осмислена конституційна рецепція здатна сприяти підвищенню ефективності конституційного судочинства за умови її відповідності національним конституційним цінностям, принципам та особливостям правової системи.

Ключові слова: конституційний контроль; конституційне судочинство; Конституційна рада Франції; Конституційний Суд України; конституційна скарга; конституційна рецепція; пріоритетне питання конституційності (QPC).

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів удосконалення конституційного судочинства України в умовах подальшого розвитку інституту конституційної скарги та європейської інтеграції. Попри суттєве реформування системи конституційного контролю після запровадження конституційної скарги, окремі елементи механізму її реалізації, зокрема процедура попереднього відбору скарг, строки розгляду справ та правові наслідки рішень Конституційного Суду України, залишаються предметом наукової дискусії й потребують подальшого вдосконалення. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження французької моделі конституційного контролю, яка після конституційної реформи 2008 р. поєднала традиційний попередній контроль із механізмом пріоритетного питання конституційності (QPC), забезпечивши більш ефективний захист конституційних прав. Водночас використання зарубіжного досвіду потребує не механічного перенесення окремих інститутів, а їх критичної оцінки та адаптації до особливостей української системи конституційного судочинства.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз можливостей і меж запозичення окремих елементів французької моделі конституційного контролю та обґрунтування пропозицій щодо їх адаптації для вдосконалення механізму конституційної скарги, процедур розгляду справ і правового інструментарію Конституційного Суду України.

Проблематика конституційного контролю, функціонування Конституційного Суду України та розвитку інституту конституційної скарги набула відображення у працях українських учених Ю. Барабаша, М. Козюбри, В. Лемака, М. Савчина, С. Шевчука та ін. Значний внесок у дослідження французької моделі конституційного контролю, діяльності Конституційної ради Франції та механізму пріоритетного питання конституційності (QPC) зробили французькі вчені С. Еннет-Воше, Л. Марге, Б. Матьє, С. Бензіна, М. Дісан та ін. Водночас питання визначення конкретних елементів французької моделі конституційного контролю, які можуть бути адаптовані до української системи конституційного судочинства, залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового осмислення.

Розвиток конституційного контролю в Україні супроводжується пошуком оптимальної моделі забезпечення верховенства Конституції та ефективного захисту прав людини. У цьому контексті особливого значення набуває досвід держав, конституційна юрисдикція яких пройшла тривалий шлях інституційної еволюції та довела свою ефективність на практиці. Однією з таких держав є Французька Республіка, модель конституційного контролю якої, особливо після конституційної реформи 2008 р., демонструє успішне поєднання принципу верховенства Конституції, гарантування прав людини та забезпечення стабільності державної влади. Дослідження французького досвіду дає змогу визначити окремі механізми, що можуть бути адаптовані

до української моделі конституційної юрисдикції з урахуванням національних конституційних традицій та сучасних викликів.

При цьому рецепція зарубіжного досвіду не повинна зводитися до механічного перенесення окремих правових інститутів. Її метою є виявлення тих елементів правового регулювання, які довели свою ефективність у відповідній правовій системі та можуть бути адаптовані до українських конституційних реалій із дотриманням принципів верховенства права, правової визначеності та інституційної самостійності Конституційного Суду України.

Одним із найбільш успішних прикладів впливу європейських конституційних традицій на розвиток української моделі конституційного контролю стало запровадження інституту конституційної скарги. Внесення змін до Конституції України у 2016 р. та ухвалення Закону України «Про Конституційний Суд України»¹ істотно розширили можливості особи щодо захисту своїх конституційних прав, надавши право звернення до Конституційного Суду України з метою перевірки конституційності закону, застосованого в остаточному судовому рішенні².

Запровадження конституційної скарги стало важливим етапом еволюції української системи конституційної юрисдикції, яка пройшла декілька етапів розвитку: від формування Конституційного Суду України після ухвалення Конституції 1996 р.³, через кризу довіри до конституційної юстиції у 2010–2016 рр., до реформування системи із запровадженням індивідуального доступу особи до конституційного контролю⁴. Водночас саме реформа 2016 р. започаткувала якісно новий етап розвитку українського конституційного судочинства, орієнтований на посилення гарантій захисту основоположних прав людини.

Водночас українська модель конституційної скарги належить до нормативного типу, оскільки предметом перевірки є виключно закон або його окремі положення, застосовані в конкретній справі. На відміну від повної моделі конституційної скарги, поширеної в окремих європейських державах, вона не передбачає можливості оскарження індивідуальних актів чи дій органів державної влади⁵. Щодо цього С. Шевчук також зазначає, що українська модель є неповною, оскільки обмежує предмет конституційного контролю лише законами, застосованими в остаточному судовому рішенні⁶.

¹ Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>> (дата звернення 13.06.2026).

² Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 № 20-пн/2010 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text>> (дата звернення 19.06.2026).

³ Конституція України від 28 червня 1996 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>> (дата звернення 23.03.2026).

⁴ Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 № 20-рп/2010 (н 2).

⁵ М Козюбра (ред.), *Конституційне право: підручник* (Баїте 2021) 512–513.

⁶ Станіслав Шевчук: Без авторитетного КСУ не може бути конституційної демократії (Офіційний вебсайт Конституційного Суду України, 21.09.2018) <<https://ccu.gov.ua/novyna/stanislav-shevchuk-bez-avtorytynogo-ksu-ne-mozhe-buty-konstytucijnoyi-demokratiyi-0>> (дата звернення 20.06.2026).

Саме на цьому етапі особливої уваги заслуговує французький досвід функціонування процедури пріоритетного питання конституційності (з франц. – *question prioritaire de constitutionnalité*, QPC), який, зберігаючи нормативний характер конституційного контролю, водночас забезпечує ефективний механізм індивідуального захисту прав особи через взаємодію судів загальної юрисдикції, Державної ради, Касаційного суду та Конституційної ради. Запровадження такого механізму істотно змінило роль Конституційної ради Франції, перетворивши її з органу переважно превентивного контролю на активного гаранта конституційних прав і свобод.

Однією з особливостей французької моделі конституційного контролю є те, що процедура пріоритетного питання конституційності (QPC), незважаючи на її ініціювання у зв'язку з розглядом конкретної судової справи, не втрачає нормативного характеру. На відміну від української конституційної скарги, яка традиційно асоціюється із захистом індивідуального права особи, предметом розгляду Конституційної ради Франції залишається не судові рішення чи фактичні обставини справи, а законодавче положення, що підлягає застосуванню та викликає сумнів щодо його відповідності Конституції. Саме тому QPC поєднує конкретний інтерес заявника із виконанням загальної функції конституційного контролю – очищення правової системи від неконституційних законодавчих положень⁷; ⁸.

Важливо, що навіть рішення Конституційної ради, ухвалені в межах процедури QPC, безпосередньо впливаючи на подальший розгляд конкретної справи, не змінюють природи самого конституційного контролю. Конституційна рада послідовно виходить із того, що її юрисдикція поширюється виключно на перевірку конституційності нормативного акта, а не на оцінку правильності судового рішення чи встановлених судами фактичних обставин. Водночас предмет QPC обмежується питаннями порушення прав і свобод, гарантованих Конституцією, тоді як питання організації державної влади, парламентських процедур чи розмежування компетенції державних органів залишаються поза межами цієї процедури⁹.

Для України такий підхід становить особливий інтерес. Французький досвід показує, що поєднання конкретної судової справи з нормативним конституційним контролем не лише не нівелює його публічно-правову природу, а й підвищує ефективність захисту конституційних прав. Усунення з правової системи положення закону, яке стало підставою для порушення права конкретної особи, забезпечує відновлення конституційної законності не лише щодо заявника, а й щодо невизначеного кола осіб, які можуть опи-

⁷ S Hennette-Vauchez, L Marguet, 'La QPC et les "droits et libertés que la Constitution garantit": consécration et façonnage d'une nouvelle catégorie du droit constitutionnel' [2021] 20 La Revue des droits de l'homme <https://doi.org/10.4000/revdh.12388>.

⁸ Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>> (accessed 11.08.2024).

⁹ Hennette-Vauchez, Marguet (n 7).

нитися у подібній правовій ситуації. Саме ця властивість французької моделі є однією з найбільш цінних для подальшого вдосконалення інституту конституційної скарги в Україні.

Особливу увагу заслуговує порядок доступу до процедури пріоритетного питання конституційності, який поєднує широку можливість звернення із ефективними процесуальними запобіжниками. Французьке законодавство дозволяє ініціювати QPC будь-якій особі, яка є учасником судового провадження, незалежно від її статусу, громадянства чи належності до приватного або публічного права. Водночас право порушити питання конституційності належить виключно учасникам процесу, тоді як суд не може зробити цього за власною ініціативою^{10, 11}.

Поряд із широким доступом французька модель передбачає чітко визначені критерії прийнятності звернення. Передусім оспорюване законодавче положення повинно підлягати застосуванню у конкретній справі або становити підставу її вирішення. Крім того, воно не повинно було бути раніше визнане конституційним Конституційною радою, якщо лише не відбулися зміни фактичних чи правових обставин, а саме питання має бути новим або мати серйозний характер¹². Такий підхід дає змогу уникнути повторного розгляду тотожних питань і концентрувати діяльність Конституційної ради на справді важливих конституційно-правових проблемах.

Не менш важливим елементом французької моделі є дворівнева система попереднього судового контролю. Після порушення питання в суді першої інстанції воно передається до Державної ради або Касаційного суду, які здійснюють додаткову перевірку дотримання встановлених законом критеріїв і лише після цього вирішують питання про передачу справи до Конституційної ради¹³. Фактично такі суди виконують функцію процесуального фільтра, здійснюючи первинну оцінку конституційної проблематики та запобігаючи необґрунтованому навантаженню на орган конституційної юрисдикції¹⁴.

Саме ця особливість французької моделі становить значний інтерес для України. Попри існування інституту конституційної скарги, чинне законодавство не передбачає аналогічної багаторівневої системи судової фільтрації, що, з одного боку, ускладнює формування сталої практики відбору

¹⁰ Guide pratique sur la question prioritaire de constitutionnalité (Conseil national des barreaux. Janvier 2023) 36 <<https://cnb.avocat.fr/medias/cnb-guidepratique-question-prioritaire-constitutionnalite-2023-68f8accdec47f8.37899267.pdf>> (accessed 02.06.2026).

¹¹ А Бадида, «Пріоритетне питання конституційності» vs «конституційна скарга»: у пошуку ефективності інститутів, Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право [2025] 90(1) 214–215 <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.27>.

¹² Ordonnance n° 58-1067 du 7 novembre 1958 portant loi organique sur le Conseil constitutionnel <<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000705065>> (accessed 11.08.2024).

¹³ А Бадида, «Державна рада та Касаційний суд у ролі квазіконституційних органів у Французькій Республіці» [2024] 4 Приватне та публічне право 4–5 <http://doi.org/10.32782/2663-5666.2024.4.1>.

¹⁴ B Mathieu, 'Le contrôle des décisions de justice par le Conseil constitutionnel français exercé dans le cadre des questions prioritaires de constitutionnalité', *Le contrôle de constitutionnalité des décisions de justice: une nouvelle étape après la QPC?* (édité par Marthe Fatin-Rouge Stefanini et Caterina Severino, DICE Éditions 2017) 235 <https://doi.org/10.4000/books.dice.5595>.

справ, а з іншого – покладає весь тягар оцінки прийнятності безпосередньо на Конституційний Суд України. Можливе запровадження процесуального механізму попередньої перевірки судами касаційної інстанції могло б сприяти підвищенню якості конституційних звернень, скороченню строків розгляду та більш ефективному використанню ресурсів Конституційного Суду.

Не менш показовими є відмінності щодо предмета конституційного контролю. Французька процедура QPC охоплює будь-яке законодавче положення, що має силу закону, незалежно від часу його ухвалення чи форми нормативного акта, тоді як адміністративні акти залишаються поза її межами і підлягають перевірці адміністративними судами¹⁵. Натомість в Україні предметом конституційної скарги може бути лише закон України або його окремі положення, які були застосовані в остаточному судовому рішенні у справі заявника¹⁶. Така конструкція істотно звужує можливості особи щодо ініціювання конституційного контролю порівняно із французькою моделлю.

Окремої уваги заслуговують процесуальні строки. Французьке законодавство встановлює чіткі часові межі для кожного етапу розгляду QPC, що забезпечує оперативність процедури та її передбачуваність для учасників процесу¹⁷; ¹⁸. Натомість українське законодавство визначає лише загальний шестимісячний строк конституційного провадження¹⁹, який не деталізує окремих процесуальних стадій. У зв'язку з цим доцільним видається запозичення французького підходу до поетапного нормативного визначення строків розгляду із можливістю їх продовження лише у виняткових випадках, що сприятиме підвищенню ефективності конституційного судочинства.

Практика застосування процедури пріоритетного питання конституційності у Франції підтверджує, що її значення не обмежується захистом прав конкретного заявника. За час функціонування інституту QPC Конституційна рада Франції сформувала значний масив рішень, які вплинули на розвиток кримінального, адміністративного, соціального та виборчого законодавства, сприяли усуненню дискримінаційних положень, посиленню гарантій свободи слова, права на справедливий суд та інших конституційних прав. Водночас французька правова доктрина не позбавлена критичних оцінок окремих аспектів функціонування QPC, що свідчить про постійний розвиток цього інституту та пошук оптимальної моделі його реалізації²⁰.

¹⁵ А Бадида, 'Механізм пріоритетного питання конституційності у Французькій Республіці' [2023] 7 Право України 154 <http://doi.org/10.33498/louu-2023-07-152>.

¹⁶ Про Конституційний Суд України (н 1).

¹⁷ Loi organique n 2009-1523 du 10 décembre 2009 relative à l'application de l'article 61-1 de la Constitution <<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000021446446>> (accessed 19.06.2026).

¹⁸ Бадида (н 11) 216.

¹⁹ Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>> (дата звернення 13.06.2026).

²⁰ Samy Benzina, 'Dix ans de QPC: au-delà de la communication du Conseil constitutionnel' (Jus Politicum Blog, 17 décembre 2020) <<https://blog.juspoliticum.com/2020/12/17/dix-ans-de-qpc-au-dela-de-la-communication-du-conseil-constitutionnel-par-samy-benzina%E2%80%A8>> (accessed 26.06.2026).

В Україні інститут конституційної скарги також поступово набуває дедалі більшого значення для захисту прав людини та розвитку конституційної юриспруденції. Прийняті Конституційним Судом України рішення у справах щодо соціального захисту, реалізації права на житло, гарантій військовослужбовців та інших конституційних прав підтверджують, що конституційна скарга вже сьогодні впливає не лише на відновлення порушених прав конкретної особи, а й на подальший розвиток законодавства та судової практики²¹; ²²; ²³. Саме тому інститут конституційної скарги доцільно розглядати не лише як процесуальний засіб індивідуального захисту, а й як один із механізмів забезпечення якості законодавства та утвердження принципу верховенства Конституції²⁴.

Поряд із процедурними механізмами особливу увагу привертають і змістові підходи, вироблені Конституційною радою Франції. Йдеться насамперед про використання техніки тлумачних застережень (з франц. – *réserves d'interprétation*), яка уможливорює забезпечити конституційність законодавчого положення шляхом визначення його конституційно сумісного змісту без необхідності визнавати його неконституційним²⁵. Такий інструмент сприяє досягненню балансу між принципом верховенства Конституції та принципом стабільності законодавства. В українській практиці Конституційний Суд також неодноразово застосовував подібні підходи, однак відсутність їх нормативного закріплення не дає змогу сформуванню єдині стандарту використання цієї техніки.

Важливою є й відмінність у визначенні критеріїв конституційності. Якщо у Франції контроль здійснюється щодо всього “блоку конституційності”, який охоплює Конституцію 1958 р., Преамбулу Конституції 1946 р., Декларацію прав людини і громадянина 1789 р., фундаментальні принципи, визнані законами Республіки, та Екологічну хартію 2004 р., то в Україні основним критерієм перевірки залишається Конституція України та її принципи. Такий підхід зумовлює різний обсяг дискреції органів конституційної юрисдикції та різні можливості розвитку конституційної доктрини.

Не менш показовими є відмінності у визначенні юридичних наслідків рішень органів конституційної юрисдикції. Конституційна рада Франції, визнаючи законодавче положення неконституційним, може визначити момент втрати ним чинності, відтермінувавши дію свого рішення з метою уникнення прогалин у правовому регулюванні та забезпечення принципу правової

²¹ Рішення Конституційного Суду України від 06.04.2022 № 1-п(II)/2022 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text>> (дата звернення 26.06.2026).

²² Рішення Конституційного Суду України від 22.06.2022 № 5-п(II)/2022 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-22#Text>> (дата звернення 26.06.2026).

²³ Бадида (н 11) 216.

²⁴ Т Подорожна, О Білоскурська, ‘Конституційна скарга як форма судового захисту прав людини в Україні’ [2019] 1(41) Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право 101 [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1\(41\).194750](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1(41).194750).

²⁵ А Бадида, ‘Застереження щодо тлумачення: досвід Конституційної ради Французької Республіки’ [2024] 5(58) Прикарпатський юридичний вісник 5–6 <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2024.1>.

визначеності. Такий механізм дає змогу законодавцю усунути виявлені конституційні недоліки без створення ситуації нормативного вакууму²⁶. В Україні ж загальним правилом є втрата чинності положенням закону з дня ухвалення рішення Конституційним Судом України, що значно обмежує можливості гнучкого врегулювання наслідків конституційного контролю²⁷.

Проведений порівняльно-правовий аналіз дає змогу сформулювати окремі рекомендації щодо вдосконалення інституту конституційної скарги в Україні з урахуванням позитивного досвіду Французької Республіки.

По-перше, перспективним видається запровадження інституціоналізованого механізму попередньої оцінки прийнятності конституційних скарг. Французька модель QPC демонструє, що багаторівнева система судової фільтрації не обмежує доступ особи до конституційного правосуддя, а забезпечує концентрацію діяльності органу конституційної юрисдикції на питаннях, які мають реальне конституційно-правове значення. Для України доцільним є нормативне врегулювання процедури попередньої оцінки допустимості конституційних скарг із визначенням чітких критеріїв їх прийнятності та розподілом процесуальних функцій між відповідними структурними підрозділами Конституційного Суду України. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності конституційного провадження, забезпеченню єдності практики та раціональному використанню ресурсів Суду.

По-друге, заслуговує на увагу французький підхід до процесуальної організації конституційного провадження. На відміну від української моделі, де законодавством визначено переважно загальний строк розгляду справи, процедура QPC характеризується чітким нормативним регулюванням окремих етапів проходження справи. З огляду на це доцільним видається вдосконалення українського законодавства шляхом встановлення процесуальних строків для кожної стадії конституційного провадження із визначенням виключних підстав для їх продовження. Це забезпечить більшу передбачуваність процедури, реалізацію принципу правової визначеності та сприятиме зміцненню довіри до конституційного правосуддя.

По-третє, перспективним напрямом розвитку української моделі конституційного контролю є розширення процесуального інструментарію Конституційного Суду України. Насамперед ідеться про нормативне закріплення можливості застосування техніки тлумачних застережень, широко використовуваної Конституційною радою Франції. Сутність цього інституту полягає в тому, що орган конституційної юрисдикції не визнає законодавче положення неконституційним повністю, а визначає його єдино допустиме конституційно сумісне тлумачення, яке стає обов'язковим для всіх суб'єктів правозастосування. Такий підхід дає змогу забезпечити верховенство Кон-

²⁶ Mathieu Disant, 'Les effets dans le temps des décisions QPC' [2013] 40 Nouveaux Cahiers du Conseil constitutionnel 63–82 <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/les-effets-dans-le-temps-des-decisions-qpc>> (accessed 18.06.2026).

²⁷ Про Конституційний Суд України (н 1).

ституції без невинновданого втручання у сферу законодавчої дискреції та сприяє збереженню стабільності правового регулювання.

Розвиток цього напрямку доцільно поєднати із удосконаленням механізму визначення юридичних наслідків рішень Конституційного Суду України. Французька модель демонструє ефективність більш гнучкого підходу, за якого орган конституційної юрисдикції може визначати момент втрати чинності неконституційним положенням або відтерміновувати дію свого рішення з метою забезпечення правової визначеності та недопущення прогалин у правовому регулюванні. Запровадження аналогічного інструментарію в Україні дало б змогу досягти більш збалансованого співвідношення між ефективним захистом конституційних прав особи та принципом стабільності правопорядку.

Висновки. Порівняльно-правовий аналіз інституту пріоритетного питання конституційності у Французькій Республіці та конституційної скарги в Україні свідчить, що, незважаючи на спільну мету – забезпечення верховенства Конституції та захист конституційних прав людини, зазначені інститути ґрунтуються на різних концептуальних підходах до організації конституційного контролю. Французька модель QPC поєднує індивідуальну ініціативу особи із нормативним характером конституційного контролю, забезпечуючи усунення з правової системи законодавчих положень, що суперечать Конституції, тоді як українська конституційна скарга більшою мірою зорієнтована на захист прав конкретного заявника.

Ефективність французької моделі забезпечується не окремими процесуальними механізмами, а їх комплексною взаємодією. Попередня судова фільтрація конституційних питань, чіткі критерії допустимості звернення, визначені строки проходження кожної стадії провадження, застосування техніки тлумачних застережень, а також гнучкий підхід до визначення юридичних наслідків рішень Конституційної ради формують цілісну систему, спрямовану на забезпечення балансу між ефективним захистом прав людини, верховенством Конституції та принципом правової визначеності.

Отже, французька модель пріоритетного питання конституційності становить не лише значний теоретичний інтерес, а й практичну цінність для подальшого розвитку українського конституційного судочинства. Її окремі елементи можуть бути використані як орієнтир для модернізації інституту конституційної скарги, підвищення ефективності діяльності Конституційного Суду України та посилення гарантій захисту конституційних прав і свобод людини в умовах сучасного розвитку української державності.

Подальший розвиток інституту конституційної скарги в Україні має здійснюватися не шляхом розширення його формальних процедур, а через удосконалення механізмів, які забезпечують ефективність конституційного контролю, передбачуваність його наслідків та реальний вплив рішень Конституційного Суду України на якість національного законодавства і практику захисту прав людини.

REFERENCES

Bibliography

Edited books

1. Mathieu B, 'Le contrôle des décisions de justice par le Conseil constitutionnel français exercé dans le cadre des questions prioritaires de constitutionnalité', *Le contrôle de constitutionnalité des décisions de justice: une nouvelle étape après la QPC?* (édité par Marthe Fatin-Rouge Stefanini et Caterina Severino, DICE Éditions 2017) 235 <https://doi.org/10.4000/books.dice.5595>.
2. Koziubra M (ed), *Konstytutsiine pravo: pidruchnyk* (Vaite 2021) (in Ukrainian).

Journal articles

3. Disant M, 'Les effets dans le temps des décisions QPC' [2013] 40 Nouveaux Cahiers du Conseil constitutionnel 63–82 <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/les-effets-dans-le-temps-des-decisions-qpc>> (accessed 18.06.2026).
4. Hennette-Vauchez S, Marguet L, 'La QPC et les "droits et libertés que la Constitution garantit": consécration et façonnage d'une nouvelle catégorie du droit constitutionnel' [2021] 20 La Revue des droits de l'homme <https://doi.org/10.4000/revdh.12388>.
5. Badyda A, "Priorytetne pytannia konstytutsiinosti" vs "konstytutsiina skarha": u poshuku efektyvnosti instytutiv Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo [2025] 90(1) 214–215 <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.27> (in ukrainian).
6. Badyda A, Derzhavna rada ta Kasatsiinyi sud u roli kvazikonstytutsiinykh orhaniv u Frantsuzkii Respublitsi [2024] 4 Pryvatne ta publichne pravo 4–5 <http://doi.org/10.32782/2663-5666.2024.4.1> (in Ukrainian).
7. Badyda A, Mekhanizm priorytetnoho pytannia konstytutsiinosti u Frantsuzkii Respublitsi [2023] 7 Pravo Ukrainy 154 <http://doi.org/10.33498/louu-2023-07-152> (in Ukrainian).
8. Badyda A, Zasterezhennia shchodo tumachennia: dosvid Konstytutsiinoi rady Frantsuzkoi respubliki [2024] 5(58) Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk 5–6 <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2024.1> (in Ukrainian).
9. Podorozhna T, Biloskurska O, Konstytutsiina skarha yak forma sudovoho zakhystu prav liudyny v Ukraini [2019] 1(41) Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo 101 [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1\(41\).194750](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.1(41).194750) (in Ukrainian).

Websites

10. Benzina S, 'Dix ans de QPC: au-delà de la communication du Conseil constitutionnel' (Jus Politicum Blog, 17 décembre 2020) <<https://blog.juspoliticum.com/2020/12/17/dix-ans-de-qpc-au-dela-de-la-communication-du-conseil-constitutionnel-par-samy-benzina%E2%80%A8>> (accessed 26.06.2026).
11. Guide pratique sur la question prioritaire de constitutionnalité (Conseil national des barreaux. Janvier 2023) 36 <<https://cnb.avocat.fr/medias/cnb-guidepratique-question-prioritaire-constitutionnalite-2023-68f8accdec47f8.37899267.pdf>> (accessed 02.06.2026).
12. Stanislav Shevchuk: Bez avtorytetnoho KSU ne mozhe buty konstytutsiinoi demokratii (Ofitsiinyi vebсайт Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy, 21.09.2018) <<https://ccu.gov.ua/novyna/stanislav-shevchuk-bez-avtorytetnoho-ksu-ne-mozhe-buty-konstytutsiynoyi-demokratiiyi-0>> (accessed 20.06.2026) (in Ukrainian).

Andrianna Badyda

BORROWING SELECTED ELEMENTS OF THE FRENCH MODEL
OF CONSTITUTIONAL REVIEW TO IMPROVE CONSTITUTIONAL
ADJUDICATION IN UKRAINE

ABSTRACT. The article is devoted to the study of the possibilities of borrowing individual elements of the French model of constitutional control to improve the constitutional justice of Ukraine. The relevance of the topic is due to the need to increase the efficiency of the functioning of the institute of constitutional complaint, optimize the procedures of constitutional justice and search for optimal models for the development of the national system of constitutional control in the context of European integration. Modern scientific approaches to the issues of constitutional reception are analyzed, as well as doctrinal provisions on the admissibility and limits of borrowing foreign constitutional experience.

Particular attention is paid to the development of the French model of constitutional control after the constitutional reform of 2008 and the introduction of the mechanism of the priority preliminary question on constitutionality (QPC). The features of the procedure for preliminary selection of constitutional appeals, the terms of consideration of cases, as well as the use of reservations on interpretation as one of the tools for ensuring a balance between the constitutionality of regulatory acts and the stability of legal regulation are studied.

It is substantiated that the improvement of the constitutional justice of Ukraine should be carried out not by mechanically transferring the French model, but by adapting its individual elements to the features of the national constitutional system. Practical directions for improving the activities of the Constitutional Court of Ukraine are proposed, which concern the optimization of the mechanism of preliminary selection of constitutional complaints, the determination of procedural deadlines for their consideration, and the expansion of the legal tools of the Court through the use of reservations on interpretation. It is concluded that a critically understood constitutional reception can contribute to increasing the efficiency of constitutional justice provided that it complies with national constitutional values, principles, and features of the legal system.

KEYWORDS: constitutional control; constitutional justice; Constitutional Council of France; Constitutional Court of Ukraine; constitutional complaint; constitutional reception; priority preliminary question on constitutionality (QPC).